

interactie in de klas

*“‘Trut’ of ‘kut’ menen we (de onderwijsgevende en ik) te horen.
De groep reageert nauwelijks, sommige kinderen kijken even op maar
werken weer door.*

“Wat zei je daar?!”, met geluidsvolume “hele klas”.

“Eh, ... niks”, klinkt het wat angstig.

“Je weet heel goed wat ik bedoel!”

De klas houdt op met werken en luistert gespannen mee.

“Ik zei ... eh, dat is het dus.”

“Nee, dat zei je niet.”

“Ja, wel.”

“Ik hoorde heel duidelijk wat anders, de kinderen ook!”

“‘t Is niet waar”, hulpeloos rondkijkend.

“Hou je brutale mond. Er uit.”

“Zo en jullie aan je werk! Vooruit.”¹

Een stukje interactie met een klas, dat elke leerkracht wel zal herkennen en waarvan je als je het zo leest wel zult zeggen: zo moet het niet. Of, wat vindt u van het volgende gesprekje:

Leerkracht: ‘Anja, wil je het bord even uitvegen?’

Anja: ‘Nee, ik ben nog bezig.’

Leerkracht: Vult u maar in hoe u zou reageren.

Op zijn minst is Anja's antwoord een antwoord dat je in een doorsnee klassesituatie niet gauw zult verwachten.

Anja 'hoort' na zo'n vraag het bord te gaan uitvegen en het een gunst te vinden. Geen open vraag dus, maar een verkapt bevel, dat in de meeste klassesituaties feilloos als zodanig geïnterpreteerd wordt.

'Het is daar nog zo leeg,' zeg je om een kind aan te sporen een lege ruimte op zijn tekenpapier op te vullen. Maar misschien wilde het kind die leegte wel.

'Juf, ik ben klaar.' Het kind bedoelt vaak aan te geven dat het hulp wil. Iedere leerkracht kent deze typische schooltaaluitingen wel. We voeren vaak een dergelijke ingewikkelde, oneigenlijke, indirecte communicatie met onze leerlingen. Blijkbaar is die binnen de school van nu functioneel. Vaak zijn we ons maar weinig bewust van de wijze waarop we in de klas praten.

Moedertaalonderwijs is communicatie-onderwijs roepen we alsmaar.

Moedertaalonderwijs moet normaal-functioneel en thematisch zijn,

staat in de beleidsnota van de VON.

Hoe zit het met de verhouding tussen ideaal en werkelijkheid?

Hoe gaan we al pratende om met onze leerlingen?

Zijn we wel zo communicatief bezig en wat voor effect heeft al ons praten op het leren van de leerlingen?

Daar kom je alleen achter door het eigen taalgedrag en dat van de leerlingen in de onderlinge communicatie in de klas nader te bekijken. Dit themanummer van *Moer* wil het belang daarvan proberen aan te tonen en meer inzicht te geven in factoren die bij klasinteractie een rol spelen. Geen nieuw onderwerp voor *Moer*. De Landelijke Werkgroep Moedertaalonderwijs en toch geen Nederlands (voor de trouwe *Moer*-lezers beter bekend als de LWG) publiceerde al eerder een hele reeks artikelen over leren door praten en gebruik van vaktaal in de school.²

Ook onderzoekers hielden zich veelvuldig bezig met klasinteractie. De meesten zijn het erover eens dat het verbale gedrag van leerkracht en leerling in de klas invloed heeft op het leren. Welke invloed dat nu precies is, blijft de grote vraag. Een antwoord daarop proberen de onderzoekers te vinden door het analyseren van de interactie in heel veel klassen. Al jaren wordt geprobeerd daarvoor een sluitend analyse-systeem te ontwikkelen. Veel systemen zijn bedacht, maar elk systeem heeft weer zijn eigen voor- en nadelen en geeft weer andere resultaten. Toch zijn we wel wat wijzer geworden de laatste jaren. Met name over de verschillen tussen school- en milieutaal en de moeilijkheden, die dat oplevert voor de interactie in de klas. We denken hierbij aan de van huis uit dialectsprekende kinderen en de kinderen uit de arbeidersbuurten. De school spreekt hun taal niet. Aan deze problematiek heeft de Adviescommissie Leerplanontwikkeling Moedertaal al een nota gewijd.³

In het eerste artikel van dit nummer gaat Ton van der Geest nader in op de samenhang, die er is tussen de taal die je hanteert en het leren. Het kunnen hanteren van de schooltaal kan leiden tot betere leerresultaten. Het niet kunnen hanteren van de schooltaal kan leiden tot onbegrip, misverstanden en slechtere leerresultaten.

In het volgende artikel bekijkt Kees Sluis de invloed, die de klasinteractie in de eerste fase van de schoolcarrière heeft op het leren. Dus op de kleuterschool en in de eerste klas van de lagere school. De kinderen worden dan geconfronteerd met de overgang van de voor hun bekende interactie met de moeder en de andere huisgenoten naar de nog onbekende interactie met de leerkracht en de medeleerlingen. Hoe groter de overgang, hoe moeilijker het kind in klas of groep kan functioneren. In dit artikel komt ook al iets naar voren over het verschil in verbaal gedrag tussen jongens en meisjes.

Uitgebreider gaat Dorian de Haan daarop in haar artikel in. Ze gaat na welke invloed sexeverschillen hebben op het deelnemen aan de klasinteractie.

Met het artikel van Theo Jansen komen we terecht op de inhoud van de klasinteractie. Het taalgebruik in de klas blijkt impliciete waarden en normen te bevatten die de leerlingen vaak onbewust meeleren.

Rob Woortman geeft aandacht aan de groepsdynamische factoren van de klasinteractie. Wat zeg je, zonder wat te zeggen.

Met het artikel van Helge Bonset en Ton Kusters wordt de draad van de LWG-artikelen weer opgepakt. Zij kijken naar de rol die vaktaal speelt in de interactie op school.

Na al deze theorie om u inzicht te geven in het verschijnsel klasinteractie schreef Kees Sluis nog een artikel waarmee u zelf aan de gang kunt. Het probeert u handreikingen te geven om uw eigen taalgedrag te observeren en eventueel te veranderen.

Mocht u behoefte hebben aan verdere studie dan kunt u terecht in de bibliografie. Daarin vindt u — geannoteerd — literatuur over interactie. Wij wensen u veel leesgenoegen.

Peter Kokke & Kees Sluis

Noten

- 1 Uit: Andries Oldersma *De meester is gek*. Een boekje over onderwijzersgedrag. Eindred. Bob Malmberg. Aldoende-ekstra, NSKV, Amersfoort; uitgegeven i.s.m. Muusses Purmerend 1977. Blz. 25.
- 2 Zie themanummer *Moer* 1976: 3.
- 3 *Schooltaal-thuistaal*. Nota van de ACLO-M, Postbus 2061, Enschede. Staatsuitgeverij, 's Gravenhage 1978.